

Bednarzak-Libera, Mirosława

"Szkice z dziejów prasy podlaskiej",
Arkadiusz Kołodziejczyk, Siedlce 1997 :
[recenzja]

Szkice Podlaskie 7, 279-282

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Arkadiusz Kołodziejczyk, *Szkice z dziejów prasy podlaskiej*, Instytut Historii WSR-P. w Siedlcach, Siedlce 1997 ss. 129.

Literatura dotycząca dziejów prasy poszerzyła się w 1997 r. o nową pozycję. Jest nią książka pt. *Szkice z dziejów prasy podlaskiej* autorstwa Arkadiusza Kołodziejczyka. Wydawcą tej publikacji jest Instytut Historii WSRP w Siedlcach. Prezentowana książka jest już kolejną pozycją tego wydawcy permanentnie wzbogacającego historiografię Podlasia.

Szkice z dziejów prasy podlaskiej są zbiorem artykułów publikowanych przez A. Kołodziejczyka w różnych czasopismach i pracach zbiorowych na przełomie lat 80. i 90-tych. Owe szkice są owocem żmudnych badań wymagających rozległej wiedzy prasoznawczej, wnikliwej znajomości dziejów Podlasia, a przede wszystkim przeprowadzenia czasochłonnych kwerend bibliotecznych i analizy odnalezionych tytułów prasowych.

Prowadzenie pracy badawczej ułatwiły Autorowi tylko w niewielkim stopniu wcześniej funkcjonujące katalogi i zestawienia prasowe oraz różne publikacje omawiające wybiórczo niektóre czasopisma ukazujące się na Podlasiu.

We wstępie A. Kołodziejczyk stwierdza, iż „*Praca nie rości pretensji do wyczerpania tematu i w [...] zamyśle stanowi zaledwie wstęp i zachętę do dalszych badań oraz podejmowania tematów [...] z dziejów prasy podlaskiej.*” (s. 8). Ponadto wskazuje na istniejące braki w tym zakresie pisząc „*liczne białe plamy blisko dwustuletniej historii prasy na terenie Białkopodlaskiego i Siedleckiego to nie tylko opór z lat 1944- i 1947 wyrażony za pomocą pióra i poligrafii. Na badacza oczekuje prasa sanacyjna, ludowa i narodowa na Podlasiu, wydawnictwa XIX - wieczne, prasa nauczycielska [...], usystematyzowanie i skatalogowanie jednodniówek i sprawozdań: bibliotek, instytucji, szkół, straży pożarnych. Na badania oczekuje też prasa katolicka: parafialna i diecezjalna, wreszcie wydawnictwa urzędowe samorządów powiatowych i miejskich, prasa szkolna: uczniowska i młodzieżowa*” (s. 9) oraz tytuły prasowe, które pojawiły się po 1989 r.

Prezentowaną książkę Autor *zadedykował* „*Ludziom prasy Południowego Podlasia.*” Jej okładki zdobią wybrane winiety prasy podlaskiej.

Szkice z dziejów prasy podlaskiej otwiera szkic prezentujący prasę łukowską w latach 1918-1983. A. Kołodziejczyk dokonuje w nim rekonstrukcji bogatej historii prasy łukowskiej, dokumentując prowadzone rozważania zestawieniem katalogu tytułów czasopism, jednodniówek i sprawozdań. Znalazła się tam prasa najróżniejszej proveniencji tj. rosyjska urzędowa okresu zaborów, niemiecka z lat pierwszej wojny światowej, polska urzędowa, kulturalna, związkowa, nauczycielska, partyjna przedwyborcza, szkolna, jednodniówki, prasa konspiracyjna z okresu okupacji hitlerowskiej, powojenna Frontu Narodowego na łamach. której poruszano różnorodne tematy ogólnopolskie i lokalne.

W kolejnym szkicu Autor analizuje kulturę polityczną na łamach przedwyborczych pism ruchu ludowego w Siedlcach w latach 1918-1922. Prowadzone rozważania A. Kołodziejczyk konkluduje stwierdzeniem, iż „Przedwyborcze pisma ruchu ludowego w Siedlcach: >>Ludowiec<< na przełomie lat 1918/1919, >>Podlaskie Nowiny Wyborcze<< i >>Wyzwolenie Ludu Polskiego<< w 1922 r. miały za zadanie zaktywizować elektorat wiejski ruchu ludowego w obliczu zbliżających się wyborów Zarówno w 1919, jak i w 1922 r. próby te zakończyły się niepowodzeniem.” (s. 44). Było to wynikiem m.in. prowadzenia przez siedleckich ludowców bezpardonowej walki na łamach swoich pism z obozem narodowo-demokratycznym, dysponującym na Podlasiu całym szeregiem gazet ukazujących się przez dłuższy czas i umiejających jednoczyć temu obozowi zwolenników.

Szkic pt. *Walka polityczna na łamach prasy podlaskiej w latach II Rzeczypospolitej* może stanowić interesujące źródło wiedzy do badań nad stanem świadomości politycznej prowincjonalnej Rzeczypospolitej. Autor poddaje w nim analizie metody walki politycznej i wypaczeń zasad kultury politycznej na łamach prasy podlaskiej.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego na terenie południowego Podlasia, tj. terenów zlikwidowanych niedawno województw białkopodlaskiego i siedleckiego ukazywało się łącznie około 100 czasopism o różnej orientacji politycznej - nie licząc olbrzymiej ilości jednodniówek i różnego rodzaju sprawozdań instytucji, organizacji społecznych itp. Centrami wydawniczymi były Siedlce, Biała Podlaska i Łuków. Na łamach wydawanej tam prasy znalazło odbicie życie polityczne Podlasia. Rywalizujące ze sobą obozy polityczne (endecja, ruch ludowy, sanacja) zwiększały nakłady pism, drukowały masowo broszury i ulotki oraz wydawały jednodniówki i przedwyborcze czasopisma, które po wyborach zawieszano.

A. Kołodziejczyk poddał szczegółowej analizie pismo obozu narodowego „Podlasiak” i prasę obozu rządowego: „Wiadomości Wyborcze” (1928), „Gazeta Podlaska” (1930-1932), „Nowa Gazeta Podlaska” (1931-1934), „Życie Podlasia” (1934-1939). Stwierdził On, iż walka polityczna, jaka toczyła się na ich łamach, miała jeden cel - przekonanie do swojego programu jak największej liczby czytelników, a tym samym zdobycie jak największych wpływów. Prasa jednego kierunku politycznego rzadko kiedy różniła się od siebie, a poszczególne periodyki miały to samo oblicze, prowadziły kampanie przedwyborcze i agitację w tym samym tonie. Wzajemne oszczerstwa, obelgi, napaści, wywlekanie najróżniejszych przestępstw - najczęściej nie prawdziwych - przedruki najbardziej sensacyjnych wiadomości, wiersze polityczne ośmieszające przeciwnika.

Ilustrując formy politycznej demagogii i walki z opozycją Autor przytacza różne wierszyki i wypowiedzi prasowe, które znacznie uatrakcyjniają i ubarwiają tekst szkicu. Ponadto dobitnie obrazuje stan umysłów i upadek kultury politycznej w tamtym okresie.

Czwarty z kolei szkic przedstawia prasę węgrowską od czasów I wojny światowej do współczesności. A. Kołodziejczyk nie omawia wszystkich periodyków, jakie ukazywały się na omawianym terenie, gdyż nie udało się ich odnaleźć w czasie przeprowadzonej kwerendy.

Pierwszym znanym pismem Węgrowa była dwujęzyczna niemiecko - polska „Gazeta Urzędowa dla Powiatów Sokołowskiego i Węgrowskiego”, o podtytule „Urzędowy Organ Ogłoszeń” wychodząca w latach 1916-1918. Był to - jak nazwa wskazuje - organ urzędowy, zawierający obwieszczenia i komunikaty władz, rozporządzenia policyjne, rozporządzenia o sekwestrach, zakazy handlu, listy zagubionych paszportów itd. Gazeta ta może stanowić doskonały dokument polityki niemieckiego okupanta. Następnie A. Kołodziejczyk omawia prasę urzędową, nauczycielską, klerykalną, konspiracyjną i powojenną, charakteryzując wysiłki społeczeństwa Węgrowa dążące do utrzymania stałego tytułu prasowego w mieście.

Problematykę konspiracyjnych wydawnictw pod okupacją sowiecką 1944-1945 r. prezentuje następny szkic „*Jest to opracowanie pionierskie - stwierdza Henryk Mierzwiński w Przedmowie - dotyczące problematyki dotychczas niemal zupełnie nieznannej. Do obiegu naukowego wprowadzono kilkanaście zapomnianych czasopism, z których - co warto podkreślić autor kilka sam odnalazł.*” (s. 4).

Do tego szkicu A. Kołodziejczyk dołącza aneks zawierające artykuły z „Wiadomości Polskich” trafnie oddające nastroje społeczeństwa w 1944 r.

W szkicu o prasie Południowego Podlasia (dawne województwa Białskopodlaskie i Siedleckie) z lat 1944-1975 A. Kołodziejczyk stwierdza, że lata powojenne w stosunku do okresu 1918-1939 stanowią znaczny regres zarówno jeżeli chodzi o ilość tytułów, jak i jakość wydawnictw. Spowodowane to było w pierwszym rzędzie złym stosunkiem powiatowych instytucji partyjnych i gwałtownym rozwojem radia i telewizji, które powodowały zmniejszenie zainteresowania prasą. Zwiększyły się także nakłady pism centralnych obejmujących zasięgiem cały omawiany region. Ożywienie ruchu wydawniczego nastąpiło dopiero w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, kiedy to zarówno Biała Podlaska, jak i Siedlce stały się województwami oraz centrami kultury, nauki i sztuki w regionie.

Ostatni z omawianych szkiców Autor poświęcił przedstawieniu dziejów prasy siedleckiej, które są bogate i długie. Sięgają bowiem pierwszej połowy XIX wieku. Wydawano wtedy w mieście kilka pism urzędowych, takich jak „Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego” 1816-1837 i „Dziennik Urzędowy Guberni Podlaskiej” 1837-1843. Od 1867 r. - czyli utworzenia guberni siedleckiej - rozpoczęto druk urzędowego pisma w języku rosyjskim. W wieku XIX ukazywały się ponadto liczne sprawozdania szkół z okazji zakończenia roku szkolnego. Prawdziwy jednak rozkwit prasy siedleckiej nastąpił w latach 1918-1939. W okresie okupacji hitlerowskiej w Siedlcach i powiecie kolportowano dziesiątki tytułów prasy konspiracyjnej. Jako pierwsza po wojnie ukazała się w Siedlcach 12 sierpnia 1944 roku „Gazeta Podlaska” - tygodnik Prezydium Powiatowej Miejskiej Rady Narodowej w Siedlcach. Później pojawiły się i inne. Jednakże powojenna prasa siedlecka nigdy nie dorównała liczbie tytułów prasowych z okresu międzywojennego.

Walory prezentowanego Szkicu wzbogaca zamieszczenie w nim *Materiałów bibliograficznych do dziejów Podlasia i południowo - wschodniego*

Mazowska. Szkoda natomiast, że Autor nie sporządził biogramu przedstawiające sylwetki podlaskich żurnalistów.

Publikacja ta jest interesującą lekturą. Zawiera wiele sądów i opinii Autora wyrażonych w poprawnym i zrozumiałym dla każdego czytelnika języku. Niekiedy jednak A. Kołodziejczykowi nie udało się uniknąć powtórzeń tematycznych.

Reasumując *Szkice z dziejów prasy Podlaskiej* A. Kołodziejczyka stanowią krok w kierunku lepszego poznania dziejów politycznych, społeczno-kulturalnych i gospodarczych społeczeństwa Podlasia, ukazując jego aspiracje i dążenia, a także bolączki i troski wyrażane na łamach lokalnej prasy.

Mirosława Bednarzak-Libera